

UVOĐENJE PDV-a I NJEGOV ZNAČAJ ZA EKONOMIJU BIH

INTRODUCTION OF VALUE ADDED TAX AND THE IMPORTANCE OF ECONOMICS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Sadik Bahtić

SAŽETAK

Porez na dodanu vrijednost je vrsta poreza na promet kojim se oporezuju sve faze prometa, počev od proizvođača do krajnjeg potrošača. U ovom radu će biti riječi o pojmu i razlozima za uvođenje PDV-a u BiH, efektima poreza na dodanu vrijednost na poresku disciplinu, prikupljanje javnih prihoda, povrat poreza, te njegov značaj za ekonomiju Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: porez na dodanu vrijednost, uvođenje, efekti, ekonomija, Bosna i Hercegovina.

Key words: value added tax, the introduction, the effects, the economy, Bosnia and Herzegovina.

ABSTRACT

Value added tax is a type of sales tax levied on all stages of transport, from the producer to the consumer this paper will address. The concept the reasons for the introduction of vat in Bosnia and Herzegovina, the effects of the value added tax on fiscal discipline, the collection of public revenue and tax refunds, and its importance to the economy of Bosnia and Herzegovina.

UVOD

PDV je vrsta poreza na promet kojim se oporezuju sve faze prometa, počev od proizvođača do potrošača. To je specifičan neto porez koji se obračunava u svakoj fazi proizvodnog ciklusa, ali samo za iznos dodane vrijednosti koja se oblikovala u toj fazi proizvodnje, a ne na cjelokupnu vrijednost proizvodnje ili prometa. Uvođenje PDV-a 1. januara 2006 godine u visini od 17%, zasigurno je najbolji projekat u Bosni i Hercegovini poslije rata i predstavlja vrhunac reforme sistema indirektnog oporezivanja u BiH. Porezna politika predstavlja izraz nacionalnog suvereniteta i dio je cjelokupne ekonomske politike jedne države.

EFEKTI I ZNAČAJ PDV-A ZA EKONOMIJU BOSNE I HERCEGOVINE

1. Implementacija PDV 2006 godine imala je višestruke pozitivne efekte na ekonomiju BiH. U toj godini Bosna i Hercegovina imala je ekonomski i fiskalni napredak. Npr. U 2005 godini BDP je bio 14.455 milijardi KM, a nakon uvođenja PDV-a 2006 godine BDP je porastao na 17.559.6 milijardi KM, što je značilo povećanje od 11,2% i što je veće u odnosu na zemlje u okruženju.
2. Došlo je povećanja izvoza i smanjenje uvoza, što je doprinjelo smanjenju trgovinskog deficita, koje je vodilo i smanjenju deficita takućeg računa. Deficit na tekućem računu opao je s 3,4 milijarde KM u 2005 godini (21,3% BDP) na svega 2 milijarde u 2006 godini (11,6% BDP). Razlog za

enormno povećanje izvoza leži u činjenici da su izvoznici uvođenjem PDV-a dobili poticaj da prikazuju stvarne vrijednosti izvoza na fakturama jer im je za isti odobren povrat poreza na dodanu vrijednost.

3. Uvođenje PDV-a dovelo je do smanjenja sive ekonomije, tako da se dio sive ekonomije uključio u regularne tokove, a što je imalo jako pozitivne efekte na ekonomiju BiH.
4. Došlo je do povećanja poreske baze-poreskih obveznika i veće finansijske discipline.
5. Duplo je povećan broj preskih obveznika s 20.000 na 40.000 što je uticalo na rast prihoda.
6. Uvođenjem PDV-a dobili smo suficit na svim nivoima, da nam prihodi rastu, dobro napreduju, međutim vođenje fiskalne politike nije bilo dobro, jer umjesto da te prihode usmjerimo u razvoj oni su završili u potrošnji. Došlo je do povećanja plata na svim nivoima, iako to povećanje plata nije pratilo produktivnost.
7. Zahvaljujući PDV-u došlo je do povećanja investicija u Bosni i Hercegovini, do povećanja proizvodnje i zaposlenosti.

UTICAJ PDV-A NA ROBNU RAZMJENU SA INOSTRANSTVOM

PDV je jako stimulatvno djelovao na izvoz, jer nakon uvođenja PDV-a proizvodi iz BiH postali su konkurentniji na svjetskom tržištu. U prvoj godini došlo je do umjerenog porasta uvoza u odnosu na isti period 2005. godine u iznosu od 5%, s druge strane došlo je do rekordno visokog rasta izvoza, koji je u 2006. godini u odnosu na 2005. Godinu porastao za oko 38,6%. Jedan od razloga za brži rast izvoza leži u činjenici da su izvoznici odlučili realizirati planirani izvoz nakon uvođenja PDV-a radi ostvarivanja prava na povrat na kojeg nisu imali pravo u ranijem režimu poreza na promet. Po osnovu PDV-a za

prvih 9 mjeseci 2006. godine Uprava za indirektno oporezivanje BiH vratila je oko 158 miliona KM bosanskohercegovačkim izvoznicima. Uvođenjem PDV-a bh. izvoz dodatno je ojačao svoju konkurentnost, posebno u odnosu na zemlje u regiji. Prije uvođenja PDV-a u BiH naši izvoznici bili su u podređenom položaju u odnosu na izvoznike iz regije jer su njihove zemlje ranije uvele PDV, zbog čega su oni, za razliku od naših izvoznika bili u mogućnosti da ostvare pravo na povrat. Bez obzira na ohrabrujuće podatke i rezultate u pogledu rasta izvoza u prvoj godini uvođenja PDV-a, nije bilo moguće uraditi ozbiljne analize kretanja vanjskotrgovinske razmjene na osnovu podataka od prve godine implementacije PDV-a. Međutim već prve analize ukazuju i na to da su izvoznici nakon uvođenja PDV-a počeli prikazivati prave-stvarne vrijednosti izvoza, da bi stekli pravo na povrat poreza, čime je uvođenje PDV-a dodatno doprinjelo smanjenju sive ekonomije i jačanju poreske discipline. Standardna stopa PDV-a na oporezivi promet dobara i usluga i uvoz dobara u Bosni i Hercegovini je 17%.

UTICAJ PDV-A NA STANDARD GRAĐANA

Nesumnjivo je da je uvođenje PDV-a imalo značajan uticaj na standard građana i socijalni položaj najsiromašnijih slojeva društva, jer nakon uvođenja PDV-a po stopi od 17% došlo je do povećanja i cijena osnovnih životnih namirnica (ulje, šećer, brašno, sol itd) što najviše pogađa siromašne, penzionere i nezaposlene. Taj utjecaj bio je najači u početku primjene PDV-a, jer u tom periodu bio je prisutan nizak standard stanovništva sa izrazito niskim, neredovnim ili nikakvim primanjima. Međutim, nakon 2 god. od početnog udara došlo je do pomaka u ostvarivanju prihoda, zahvaljujući disciplini u pogledu ubiranja prihoda. Uvođenje PDV-a proizvelo je povećanje cijena,

poskupjele su i osnovne životne namjernice,ta poskupljenja nisu opravdana i ona,najviše pogađaju siromašne,penzionere i nezaposlene.

PREDLAGANJE UVOĐENJA NULTE ILI DIFERENCIRANE STOPE PDV-A U BIH

U Bosni i Hercegovini unazad par godina od strane javnosti i nekih političkih partija bilo je više inicijativa za izmjenom PDV-a i uvođenje nulte ili diferencirane stope PDV-a. Političke partije takve inicijative u parlament BiH, upućivale su pretežno pred izbore,radi dobivanja jeftinih političkih poena, nevedeći računa da bi izmjena PDV-a ugrozila makroekonomsku stabilnost BiH i dovela u pitanje njeno funkcionisanje. BiH prije nego što uđe u proces izmjena PDV-a treba uraditi detaljnu analizu, analizu koliko će to finansijski iznositi i kako će se to ,odraziti na prikupljanje prihoda. Znamo da svako smanjenje stope dovodi do manjeg prihoda na računu, a to znači manji budeti na svim razinama vlasti u Bosni i Hercegovini. Dosadašnja iskustva nam govore da većina zemalja u tranziciji kao što je i BiH još uvijek nemaju zaštićene granice, uređen sistem,mehanizam zaštite i kontrole, razvijene institucije,tako da bi od uvođanja diferencirane stope najviše koristi imali trgovci,šverceri,kriminalci i profiteri a ne siromašni i nezaposleni. Iz razgovora s predstavnicima međunarodnih finansijskih institucija, MMF-om i svjetskom bankom može se zaključiti da nam oni sugeršu da se ne ide u uvođenje diferencirane stope jer bi to bilo štetno po ekonomiju BiH. Primjer Hrvatska,koja je bila to uradila i samo za 1 godinu izgubila je 500 miliona KM,cijene nisu pale samo su profitirali,kriminalci,tajkuni, trgovci i šverceri,a država izgubila javne prihode. Nakon godinu dana Hrvatska se ponovo vratila na jedinstvenu stopu naplate PDV-a.

POSLJEDICE KOJE BI NASTALE UVOĐENJEM DIFERENCIRANE STOPE

1. Povećale bi sivu ekonomiju šverc,mito,kriminal i korupciju jer kod nas u BiH nažalost mafija i kriminalci još uvijek su dosta organizovaniji od države i državnih institucija.
2. Uvođenje diferencirane stope povlači za sobom nova zapošljavanja,povećanje administracije,povećat ćemo rashode zbog zapošljavanja novog osoblja,s obzirom da ja diferencirana stopa podložna poreskim prevarama i utajama.
3. Došlo bi do vala poskupljenja i to najviše osnovnih životnih namjernica,gdje bi trgovci i profiteri ubrali dodatni profit na raču siromašnih.
4. Vodilo bi i narušavanju dostignutog nivoa poreske discipline,buknuo bi šverc,utaje i prevare,npr.uvozi visokotarifnu robu a na fakturama piše roba koja je oslobođena poreza.
5. Ugrozilo bi funkcionisanje budeta na svim nivoima, jer bi to vodilo gubitku javnih prihoda.
6. Većina zemalja koje su uvele diferenciranu stopu to su uradile tek nakon više godina kad su bile sigurne u zatvorenost svojih granica i kad su bili materijalno tehnički opremljeni.
7. Uvođenje diferencirane stope bi štetno djelovalo na ekondomski razvoj Bosne i Hercegovine i smanjilo ulaganje u kapitalne investicije.
8. Uvođenje diferencirane stope PDV-a zbog gubitka javnih prihoda ograničilo bi mogućnost za smanjenje unutrašnjeg duga, koji predstavlja najveću prijetnju makroekonomskoj stabilnosti zemlje.

ZAKLJUČAK

- Pored ekonomskog uticaja PDV, predstavlja važan korak ka stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora i u izgradnji državnih institucija.
- Implementacija PDV-a u BiH završena je uspješno i imala jako pozitivne efekte na ekonomiju Bosne i Hercegovine, koju nažalost naša vlast nije znala iskoristiti, umjesto da višak prihoda usmjere u razvoj i podsticaje proizvodnje, sve je završilo u potrošnji-u novčanicama budžetskih korisnika.
- U implementaciji PDV-a ostvaren je visok nivo koordinacije aktivnosti među različitim nivoima vlasti.
- PDV je ojačao konkurentnost ekonomije BiH i počeo stimulatvno djelovati na rast izvoza zbog povrata poreza.
- PDV je kreirao pretpostavke za veća ulaganja, zapošljavanje, veća izdvajanja za socijalnu zaštitu, povratnike i raseljena lica.
- Rast cijena samo je djelimično bio uzrokovan uvođenjem PDV-a, a značajnim djelom i rekordnim poskupljenjima energenata na međunarodnom tržištu.
- PDV je otežao poslovne aktivnosti izdavačke industrije u BiH, a druga negativnost vezana je za neopravdano visok rast cijena lijekova.

- Uvođenjem PDV-a, humanitarne organizacije stavljene su u položaj da plaćaju PDV bez prava na povrat, što također predstavlja jednu od negativnosti u implementaciji PDV-a
- Fiskalna reforma koja je započela s prenosom nadležnosti u sferi indirektnih poreza s entiteta na državnu razinu i osnivanjem UIO-uprave za indirektno oporezivanje, što je zasigurno najveći projekat i najveća reforma u Bosni i Hercegovini od kraja rata.

LITERATURA

1. Strategija integrisanja Bosne i Hercegovine u Evropsku Uniju-Direkcija za evropske integracije 2006.
2. Dr. Bašić, M. Ekonomija BiH, 2005.
3. Dr. Kešetović, I. PDV u sistemu računovodstva i poslovnih finansija, Printcom. Tuzla 2005/2006.
4. Zbirka propisa iz oblasti PDV-a i akciza s primjerima iz prakse. FEB 2012.
5. Kragulj, D. Ekonomija-Uvod u ekonomsku analizu mikroekonomije i makroekonomije. Kragulj, Beograd 2009
6. Komentar o uvođenju PDV-a, savez računovođa i ravizora RS Banjaluka. 2005.
7. Prof.dr. Puljić, M. PDV u BiH, prednosti i mane. Sarajevo 2006.